

MỘT SỐ VẤN ĐỀ CẦN LƯU Ý TRONG VIỆC GHEP KÝ HIỆU KHI SỬ DỤNG KHUNG PHÂN LOẠI THẬP PHÂN DEWEY

VŨ DƯƠNG THUỶ NGÀ

Ngày 16 tháng 8 năm 2006, Thư viện Quốc gia Việt Nam đã chính thức công bố ấn bản tiếng Việt *Khung phân loại thập phân Dewey rút gọn 14* (DDC 14). Đây là một sự kiện thu hút sự quan tâm của cộng đồng thư viện Việt Nam. Nhiều nhà chuyên môn trong lĩnh vực hoạt động thư viện – thông tin đã vui mừng phấn khởi và xem xét DDC như một công cụ chuẩn để các thư viện hướng tới sự chuẩn hoá và hội nhập với cộng đồng thư viện thế giới.

Để triển khai áp dụng bảng phân loại mới này có rất nhiều vấn đề được đặt ra. Trong đó, việc nắm rõ các đặc điểm của bảng phân loại cũng là một trong những yếu tố quan trọng giúp cho người cán bộ biên mục làm tốt công tác phân loại tài liệu. Qua bài viết nhỏ này, chúng tôi chỉ muốn đề cập tới một số vấn đề rất nhỏ liên quan đến các nguyên tắc ghép ký hiệu khi sử dụng *Khung phân loại thập phân Dewey*.

Để định được ký hiệu phân loại cho tài liệu, người cán bộ phân loại cần phải nắm được các nguyên tắc ghép ký hiệu theo quy định của từng bảng phân loại. Thông thường, ở một số bảng phân loại mà các thư viện và cơ quan thông tin vẫn quen dùng trước đây như *Bảng phân loại dùng cho các Thư viện khoa học tổng hợp*, *Bảng phân loại Thư viện thư mục BBK*, *Bảng phân loại thập*

phân bách khoa, người ta thường dùng các ký hiệu như dấu ngoặc đơn (), dấu bằng (=), dấu trừ (-)... để ngăn cách giữa các trợ ký hiệu và ký hiệu của bảng chính. Trong khi đó, theo quy định của *Khung phân loại thập phân Dewey*, ký hiệu của các bảng phụ được ghép trực tiếp với ký hiệu phân loại chính mà không có bất cứ một dấu hiệu nào để phân biệt.

Theo nguyên lý chung, các ký hiệu của các bảng phụ không được phép tồn tại độc lập mà chỉ được sử dụng để ghép với ký hiệu của bảng chính, nhằm phản ánh các phương diện nghiên cứu hoặc hình thức của tài liệu và ký hiệu của bảng chính bao giờ cũng đứng ở phía trước. Tuy nhiên, có nhiều điểm cần lưu ý khi ghép ký hiệu mà người cán bộ phân loại phải xem xét kỹ theo những quy định cụ thể được đưa ra trong bảng.

Thứ nhất, việc sử dụng các bảng trợ ký hiệu không hoàn toàn giống nhau, có những bảng có thể sử dụng với tất cả các lớp, nhưng cũng có một số bảng chỉ được sử dụng cho một lớp cụ thể, chẳng hạn như bảng 3 chỉ dùng cho lớp 800, bảng 4 và bảng 6 chỉ dùng cho lớp 400.

Thứ hai, các bảng trợ ký hiệu có nhiều quy định ràng buộc cho những trường hợp cụ thể.

Chúng ta có thể xem xét việc ghép ký hiệu đối với từng bảng cụ thể.

Ký hiệu từ bảng 1 được ghép cho tất cả các ký hiệu của bảng chính. Tuy nhiên, cùng một trợ ký hiệu khi ghép với các ký hiệu chính ở các lớp khác nhau thì có sự khác nhau do các quy định cụ thể của từng môn loại.

Ví dụ: Cuốn *"Từ điển toán học"* sẽ có ký hiệu phân loại là: 510.3. Trong đó, Toán học có ký hiệu: 510 (Số căn bản 51) và Từ điển có ký hiệu: 03.

Cuốn *"Từ điển vật lý"* sẽ có ký hiệu phân loại là: 530.03. Trong đó, Vật lý có ký hiệu: 530 (Số căn bản là 530) và Từ điển có ký hiệu: 03.

Khi dùng trợ ký hiệu bảng 1 phải phân biệt các trợ ký hiệu bắt đầu bằng 1 số không và 2 số không. Cùng thể hiện hình thức của tài liệu là từ điển nhưng có khi thì ghép là - 03 và có khi là - 003 tùy thuộc vào số căn bản được quy định trong bảng.

Tương tự, tập san về Thiên chúa giáo sẽ có ký hiệu phân loại là 230.005, vì theo chỉ dẫn về việc áp dụng các ký hiệu ở bảng 1 cho Thiên chúa giáo trong bảng phân loại chính lại là: 230.002- 007. Như vậy, việc ghép ký hiệu ở bảng 1 phụ thuộc vào số căn bản của chủ đề và chỉ dẫn trực tiếp của các mục ký hiệu. Các trợ ký hiệu không phải lúc nào cũng là 01 - 09 mà có thể là 1 - 9 hay 001 - 009 tùy theo số cơ bản, lớp chính như trợ ký hiệu là 009 ở lớp 200, 300, 700 được dùng là 009. Khi lắp ghép ký hiệu phải bỏ số 0 ở cuối ký hiệu chính, ghép trợ ký hiệu và phải luôn theo sát các chỉ dẫn.

Để ghép các trợ ký hiệu địa lý vào ký hiệu chính, thông thường ta phải đặt trợ ký hiệu địa lý sau ký hiệu 09 (Bảng 1) để thể hiện mối liên quan. Nhưng cũng có thể ghép trực tiếp vào ký hiệu phân loại chính theo chỉ dẫn trong bảng phân loại chính.

Ví dụ: Tài liệu về canh tác ở Việt Nam sẽ có ký hiệu phân loại là: 630.959 7. Trong đó: Canh tác (Nông nghiệp): 630 (Số căn bản 63), địa dư: 09 và Việt Nam: 597.

Khi ghép ký hiệu của vấn đề canh tác với trợ ký hiệu của Việt Nam phải dùng đến trợ ký hiệu 09, nhưng khi ghép ký hiệu của vấn đề: Giáo dục đại học với trợ ký hiệu Việt Nam thì lại không cần ký hiệu 09.

Giáo dục đại học ở Việt Nam sẽ có ký hiệu phân loại: 378.597. Trong đó, Giáo dục đại học, cao đẳng có ký hiệu 378 và Việt Nam có ký hiệu là: 597. (Chỉ dẫn trong mục 378 cho phép thêm trực tiếp từ 4-9 ký hiệu trong bảng phân chia khu vực địa lý và ký hiệu phân loại chính).

Việc ghép trợ ký hiệu bảng 5 về các dân tộc và chủng tộc cũng giống như việc ghép trợ ký hiệu bảng 2, có nghĩa là vừa có thể ghép trực tiếp với ký hiệu chính vừa phải thông qua một ký hiệu trung gian ở bảng 1.

Ví dụ: Tài liệu nói về tâm lý người Nhật sẽ có ký hiệu 155.849 56. Trong đó, Tâm lý có ký hiệu: 155. 84 và người Nhật Bản có ký hiệu: 956 (Bảng 5 chủng tộc).

Hoặc tài liệu về công nghệ đồ gốm của người Trung Quốc sẽ có ký hiệu 738.089 951. Trong đó, Công nghệ đồ gốm có ký hiệu: 738, Nhóm chủng tộc có ký hiệu: 089 (Ký hiệu bảng 1) và Người Trung Quốc có ký hiệu: 951.

Nhìn chung, nếu phải ghép ký hiệu trung gian từ bảng 1 thì việc phân loại phức tạp hơn và ký hiệu trở nên dài, cồng kềnh hơn.

Việc ghép trợ ký hiệu phụ thuộc rất nhiều vào những chỉ dẫn trong bảng chính, không phải các trợ ký hiệu đều được áp dụng ghép giống nhau trong mọi trường hợp.

Về mặt hình thức, việc ghép ký hiệu từ bảng trợ ký hiệu có vẻ đơn giản, thống nhất, nhưng khi ứng dụng thì không đơn giản. Mọi trợ ký hiệu được ghép đều phải được

xem xét và áp dụng theo các nguyên tắc chặt chẽ và phải luôn được kiểm tra.

Theo sự hướng dẫn trong các cuốn thực hành phân loại DDC, người ta đã khuyến cáo không nên ghép trùng hợp các trợ ký hiệu ở các bảng trợ ký hiệu từ 1 đến 4 vào ký hiệu chính và chỉ nên ghép một ký hiệu duy nhất trừ khi có sự hướng dẫn trong các bảng cụ thể. Như vậy, giảm bớt sự chồng chéo của ký hiệu và nhận diện trợ ký hiệu thuận tiện hơn.

Cách ghép trợ ký hiệu của bảng DDC hoàn toàn có những phương pháp và nguyên tắc khác so với các bảng phân loại thông dụng khác. Bản chất của những ký hiệu phân loại chính được ghép với trợ ký hiệu chính là ký hiệu phân loại mở rộng. Do đó, nó không sử dụng các dấu hiệu ngăn cách mà có vai trò là ký hiệu mở rộng.

Ngoài việc ghép ký hiệu của bảng chính với các bảng trợ ký hiệu để phản ánh mối quan hệ giữa hai vấn đề, DDC cho phép người cán bộ phân loại có thể kết hợp các ký hiệu. Kết hợp các ký hiệu là việc xây dựng các ký hiệu mới có khả năng phản ánh đầy đủ hơn, bao hàm các mối quan hệ giữa các vấn đề của chủ đề tài liệu.

Có hai cách kết hợp, cụ thể là:

Cách thứ nhất, kết hợp hai ký hiệu chính với nhau và bỏ số không ở cuối ký hiệu (nếu có).

Ví dụ: Toán học: 510

Nghệ thuật: 700

Toán học và nghệ thuật: 510.7.

Ký hiệu của môn loại nào đến trước theo trật tự trong bảng ký hiệu thì sẽ đứng trước và phải lược bỏ số không ở cuối ký hiệu.

Cách thứ hai, kết hợp ký hiệu chính của vấn đề thứ nhất với phần đuôi ký hiệu của vấn đề thứ hai, bỏ số 0 ở cuối nếu có.

Ví dụ: 331.28: Tiền lương

630: Nông nghiệp

Tiền lương trong ngành Nông nghiệp sẽ có ký hiệu là: 331.283 (3 lấy từ đuôi ký hiệu 30 và khi ghép bỏ số 0)

Tuy nhiên, có một số trường hợp tạo ký hiệu mới bằng cách ghép 2 ký hiệu chính thông qua số 0 với vai trò là chỉ thị theo diện (Cũng giống như ký hiệu 09 ở bảng 1 dùng ghép với ký hiệu ở bảng phụ 2).

Ví dụ: 701: Nghệ thuật trang trí và mỹ nghệ

500: Khoa học tự nhiên

Tài liệu nói về ảnh hưởng của khoa học tới nghệ thuật và trang trí mỹ nghệ sẽ có ký hiệu là: 701.05 (500 bỏ hai số 0).

Hay tài liệu nói về quan hệ ngoại giao Mỹ- Việt sẽ có ký hiệu là 327.730 597. Trong đó, 327 là ký hiệu của vấn đề quan hệ ngoại giao, 73 là ký hiệu của Mỹ và 597 là ký hiệu của Việt Nam.

Sự kết hợp ký hiệu này tạo ra hệ ký hiệu mới phong phú, đa dạng và kéo theo đó là một hệ thống các ký hiệu phân loại phức tạp.

Trên thực tế, với nghệ thuật sử dụng số đây tài năng và khéo léo của Dewey, chúng ta không lo sợ không đủ ký hiệu phân loại để phân loại một khối lượng tài liệu khổng lồ đang không ngừng gia tăng. Nhưng mặt trái của vấn đề này là liệu chúng ta có thể nhận biết được tất cả những ký hiệu đó hay sẽ biến chúng trở thành một đồng hỗn độn. Chính vì vậy, không nên lạm dụng quá nhiều vào việc ghép các ký hiệu mà phải sử dụng triệt để tối đa các ký hiệu chính của bảng phân loại và ghép ký hiệu đúng quy tắc.

Từ những điều phân tích trên, để định được ký hiệu một cách chính xác đòi hỏi người cán bộ phân loại khi sử dụng các bảng phân loại phải luôn luôn nghiên cứu kỹ các quy định về cách ghép ký hiệu, không nên làm theo thói quen và kinh nghiệm mang

tính võ đoán.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Mortimer, Mary. Learn Dewey Decimal Classification.- Canberra: Book promotion and service co.,1998.

2. Tài liệu lớp tập huấn giảng viên khung phân loại thập phân Dewey, ấn bản rút gọn 14. H.: Thư viện Quốc gia Việt Nam, 2006.

3. Vũ Dương Thuý Ngà. Phân loại tài liệu.- H.: Đại học Văn hoá Hà Nội, 2004.

Ấn bản tiếng Việt Khung phân loại thập phân Dewey rút gọn 14 (DDC 14) chính thức được công bố ngày 16/8/2006 đã thu hút sự quan tâm của cộng đồng thư viện Việt Nam. Để triển khai áp dụng bảng phân loại mới này có rất nhiều vấn đề được đặt ra, trong đó, việc nắm rõ các đặc điểm của bảng phân loại cũng là một trong những yếu tố quan trọng giúp cho người cán bộ biên mục làm tốt công tác phân loại tài liệu. Chính vì vậy, nội dung chính của bài viết chủ yếu đề cập tới một số vấn đề liên quan đến nguyên tắc ghép ký hiệu khi sử dụng Khung phân loại DDC. Từ những phân tích cụ thể trong bài viết cho thấy, chúng ta không nên lạm dụng quá nhiều vào việc ghép các ký hiệu mà phải sử dụng triệt để, tối đa các ký hiệu chính của bảng phân loại và ghép ký hiệu đúng quy tắc. Nhiều người đã hy vọng DDC sẽ như một công cụ chuẩn để các thư viện hướng tới sự chuẩn hóa và hội nhập với cộng đồng thư viện thế giới.

Vietnamese version of the Abridged Dewey Decimal Classification 14 was formally launched in 16 August 2006 and attract great attention of the library community in Vietnam. There are many issues in the implementation of this classification system. Fully understanding of the characteristics of the classification system is one the important aspects which helps cataloguers perform well. The main content of the article is number building in using DDC. It analyses that cataloguers should maximise the main schedule instead of over-use the tables.

TUYÊN TRUYỀN GIỚI THIỆU SÁCH...

(Tiếp theo trang 47)

không ngừng tìm tòi, phát triển thêm nhiều hình thức tuyên truyền sinh động, hấp dẫn mới nhằm đưa sách báo đến với người đọc, góp phần “giáo dục, bồi dưỡng tâm hồn con người”, chấn hưng văn hoá đọc trong cộng đồng.

Văn hoá đọc luôn là một nét đẹp của đời sống văn hoá xã hội, góp phần xác định và tôn vinh các giá trị tinh thần, là thước đo trình độ dân trí, đồng thời là công cụ hữu hiệu để bồi đắp và nâng đỡ tâm hồn. Hiện nay, văn hoá đọc đang bị chèn ép bởi sự phát triển như vũ bão của công nghệ thông tin và các phương tiện nghe nhìn khác. Thêm vào đó là lượng sách xuất bản ngày càng gia tăng với nhiều mục đích khác nhau: phục vụ chính trị, văn hoá, phổ biến kiến thức..., phục vụ cho lợi ích kinh tế, lợi nhuận, quảng cáo... Để đạt được các mục đích này khó tránh khỏi việc xuất hiện tràn lan các ấn phẩm giật gân, câu khách, kém chất lượng... Muốn bảo vệ và nâng cao văn hoá đọc phải biết cách làm cho người đọc biết đến sách, cảm thụ đúng cái hay, cái đẹp của tác phẩm và đón nhận chúng một cách tự giác nhất. Vì vậy, các thư viện cần luôn chú ý đến công tác tuyên truyền, giới thiệu sách báo và không ngừng tìm tòi, phát triển thêm nhiều hình thức tuyên truyền sinh động, hấp dẫn mới nhằm đưa sách báo đến với người đọc, góp phần tích cực trong việc chấn hưng văn hoá đọc trong cộng đồng.

Reading culture is always a great point in social and cultural life, contributes in identifying and honouring spritual values, a measurement tool for the development level of population education as well as an effective tool to develop readers' spirit. Nowadays, reading culture is be prevailed by the mass development of information technology and multimedia. In addition, the books published have been increased in number with different goals: political aims, knowledge dissemination, for profit, etc. In order to achieving these aims a huge number of poor quality and sensational materials have been existing on the market. to protect and enhance reading habits, it is necessary to make reader be aware of reading culture and skills, penetrating the good in books and actively involve in reading. Thus, libraries need pay attention to the book promotion activities and continuously finding and developing new atractive and interesting forms of book promotion in order to attact more readers, contribute to enhance reading culture.